

N:o 91.

Af herr **Kobb m. fl.**, om sammansättningen och sättet för val af Riksdagens utskott.

I striden för och emot proportionalismens tillämpning på valen till vår representation har dess principiella rättvisa varit ett af de skäl, som af proportionalismens försvarare ifrigast blifvit framfördt, Det har kanske äfven gjort det största intrycket på dem, som i öfrigt känt sig föga tilltalade af de krångliga vägar, som man måste beträda för att nå detta rättvisans Eden. Från frisinnadt håll har klart och tydligt påvisats, att denna rättvisa, om hvilken man väl kan tala i ett en-kammarsystem, blir väsentligen illusorisk i vårt två-kammarsystem med dess fyrkvalda Första Kammare. Detta visar sig framför allt vid de gemensamma voteringarne, då båda kamrarne verka som en enda. Med siffror har påvisats, att, oaktadt den utvidgade politiska rösträtten och begränsningen af den kommunala röstskalan, det mycket väl skulle kunna inträffa, att ett parti, som innefattar nära $\frac{2}{3}$ af valmännen, kunde komma i minoritet vid de gemensamma voteringarne; det större inflytandet öfver vår beskattning kommer allt framgent att kunna utöfvas af de förmögnare samhällsklasserna.

Alldeles samma anmärkning kan i ännu högre grad framställas mot det hvilande förslaget om proportionella val till Riksdagens utskott, och det är fara värdt, att, om detta antages, man för en öfverskådlig framtid har fastslagit Första Kammarens öfvervägande inflytande på sammansättningen af de gemensamma utskotten. Det är att hoppas, att den nyvalda Andra Kammarens ledamöter skola

få ögonen öppna för bristerna i den regeringsproposition, som alltför hastigt antogs till hvilande grundlagsändring.

Tydligt är, att man genom en proportionell valmetod, tillämpad på hvardera kammaren för sig, aldrig kan ernå mer än att åt båda utskottshalfvorna gifva den sammansättning, som svarar mot partifördelningen i hvardera kammaren. Om emellertid partifördelningen bland valmännen någorlunda kommer att motsvaras af partifördelningen i Andra Kammaren, så är detta alldeles icke fallet med partifördelningen i den Första; denna förryckes genom röstskalan i hög grad till de förmögnare valmännens förmån. Regeringen har själf i sin rösträttsproposition erkänt, att den s. k. jämviktsgränsen ligger vid 14,5 procent på landsbygden och 16,1 procent i städerna, det vill säga att antalet af de förmögna valmän, som kunna genom sina röster vid valen till Första Kammaren uppväga alla de återstående, ej behöfver vara mera än cirka 15 procent af hela antalet valmän. Utan svårighet kan man visa, att ett parti, uppgående till omkring en tredjedel af valmännen, skulle kunna besätta i det närmaste tre fjärdedelar af Första Kammaren. Det är lätt att se, huru en sådan partifördelning skulle inverka på sammansättningen af ett utskott på 24 medlemmar, 12 från hvardera kammaren. Det ifrågavarande partiet skulle få en tredjedel af 12, det vill säga 4 platser i Andrakammarhalfvan och trefjärdedelar af 12, det vill säga 9 platser i Förstakammarhalfvan eller tillsammans 13 platser i utskottet och följaktligen majoritet. I förhållande till sin styrka bland valmännen borde partiet emellertid endast hafva en tredjedel af 24 eller 8 platser i utskottet. För att kalla en sådan fördelning af utskottsplatserna rättvis, där ett parti på en tredjedel kan erhålla mera än hälften, måste man vara en mycket rättrogen för att ej säga godtrogen proportionalist. Det anförda fallet är visserligen ett extremt fall, men visar under alla förhållanden i huru hög grad de förmögnare samhällsklasserna allt fortfarande blifva gynnade på de andras bekostnad äfven efter det nu hvilande rösträttsförslagets antagande.

I sin motion n:o 237 vid riksdagen 1908 har herr Lindhagen påpekat detta missförhållande och för att i någon mån afhjälpa detsamma föreslagit en ändring af antalet utskottsplatser, som skulle väljas från hvardera kammaren. De båda kamrarnes delaktighet i utskotten skulle, enligt motionen, förhålla sig såsom antalet ledamöter i hvardera kammaren 230 till 150 eller ungefär som 3 till 2. Om

sålunda Andra Kammaren valde 12 ledamöter, skulle den Första välja 8. Herr Lindhagens förslag går tydligen i rätt riktning, ehuru detsamma ej fullständigt aflägsnar ett missförhållande, som alltid måste bestå, då det gäller gemensamma utskott till tvenne kammare, valda enligt olika grunder. Under antagande af ofvanämnda partifördelning skulle nämligen det omtalade partiet, innefattande en tredjedel af valmännen, oaktadt den betydande minskningen i antalet utskottsplatser från Första Kammaren likväl kunna besitta 10 platser eller jämnt hälften. Ehuru förändringen i detta extrema fall är ganska obetydlig, skulle den dock under vanliga förhållanden innebära ett godt steg mot en rättvisare fördelning af utskottsplatserna partierna emellan. I grunden innebär herr Lindhagens förslag en sådan fördelning af platserna, att en partigrupp af numeriskt samma styrka får alldeles samma representation i det gemensamma utskottet, vare sig den tillhör Första eller Andra Kammaren, under det att genom det nu hvilande, af regeringen framlagda förslaget de partigrupper, som tillhöra Första Kammaren, gynnas på Andrakammargruppernas bekostnad. Slutligen har herr Lindhagen framhållit, att hans förslag möjliggör ett bättre ordnande af det förberedande riksdagsarbetet. I det förslag till ordnandet af detta, som af 1908 års Riksdag antogs till hvilande, framstår som ett bjärt missförhållande, att så godt som hela Första Kammaren upptages af utskottsarbete, under det att ett stort antal ledamöter i Andra Kammaren ej åtnjuta motsvarande förtroende. Äfven detta missförhållande skulle afhjälpas, ifall kamrarne finge välja ledamöter i förevarande utskott i förhållande till antalet ledamöter i kamrarne.

Det mål, som genom herr Lindhagens förslag åsyftas, kan uppnås på två vägar, dels genom en fixering en gång för alla i grundlagen af det antal platser i de gemensamma utskotten, som hvardera kammaren äger att besätta, dels därigenom att vid valet rösterna från båda kamrarne sammanläggas såsom vid en gemensam votering och resultatet sedermera beräknas medelst en proportionell valmetod. Härvidlag är det kanske skäl att anmärka, att den proportionella valmetoden i detta fall kan vara betydligt enklare, då man i allmänhet på förhand känner de olika partiernas styrka. Man skulle sålunda här kunna begagna den enkla så kallade kumulativa metoden. Den senare utvägen torde kanske äga den fördelen, att den direkt påvisar, hvilken den partifördelning är, som genom herr Lindhagens förslag ernås. Partifördelningen inom de gemensamma utskotten skulle

nämligen blifva alldeles densamma, som den är vid de gemensamma voteringarne. Då det är genom dessa, som afgörandet sker, då kamrarne i anslags och bevillningsfrågor stannat vid olika beslut och makten öfver sådana frågor utgör grundvalen för all parlamentarism, så ligger den tanken nära till hands, att vid det andra tillfället, då båda kamrarne samverka till ett gemensamt mål, utskottsvalen, maktens fördelning mellan de olika partierna bör vara densamma.

Herr Lindhagens motion vann ej Riksdagens bifall, men af ofvan anförda skäl tillåta vi oss upptaga densamma och hemställa,

att Riksdagen, med afslag å det nu hvilande förslaget om proportionella val till riksdagsutskott, ville för sin del besluta erforderliga ändringar i riksdagsordningen i syfte att hvardera kammaren skall till de för kamrarne gemensamma utskott välja ledamöter i förhållande till antalet ledamöter inom kammaren.

Konstitutionsutskottet torde kunna föreslå de formuleringar, som föranledas af detta förslag.

Stockholm den 22 januari 1909.

Gustaf Kobb.

Carl Lindhagen.

Knut Kjellberg.

Jakob Pettersson.

E. Palmstierna.

Th. Fürst.

Frithiof Söderbergh.

A. Thylander.

L. Gust. Broomé.

Sven Linders.

J. James Gibson.

Fridtjuv Berg.

Alfred Stärner.

A. Åkerman.

Dan Broström.

Edvard Wavrinsky.

Carl Jansson
i Edsbäcken.

Linus Lundström.

Fr. Berglund.